

GYURKÓ LAJOS

1912. május 26. Budapest – 1979. június 15. Pécs

FŐBB TISZTSÉGEI

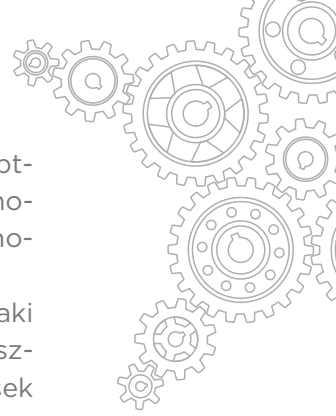
A Magyar Néphadsereg 3. lövészhadteste parancsnoka	1954. november–1956. október 31.
A Honvédelmi Minisztérium kiképzési csoportfőnöke	1956. november 5.–1957. augusztus 9.
A BM Határőrség országos parancsnoka	1957. augusztus 9.–1960. augusztus
Az MSZMP KB póttagja	1959. december 5.–1962. november 24.

PÁLYÁJA

Apja, Gyurkó Imre szobafestő, cipészsegéd, majd továbbszolgáló katona volt, 1928-ban törzsőrmesterként vonult nyugállományba. Anyját Popov Máriának hívták.

Öt elemi, majd három polgári iskolai osztályt végzett. 1925-től fonómunkás volt a Magyar Kalap- és Posztógyárban, 1926–1927-ben napszámosként dolgozott egy rákosfalvai tetőfedőnél. 1927-ben pékinasnak állt, segédlevele megszerzése után, 1930-tól a Perl Kenyérgyárban kapott munkát. 1935. áprilistól szakácsként alkalmazták egy katonai élelmezési raktárban. Leszerelése után 1938. augusztusban illegálisan Franciaországba ment, segédmunkákból élt, majd kiutasítását megelőzendő Németországba utazott, ahol különböző helyeken fizikai munkákat vállalt. 1939-ben hazatért, önálló vállalkozásokba kezdett, de tönkrement. 1942. áprilisban katonai behívót kapott, a frontszolgálatot öncsonkítással elkerülte, a nyilas hatalomátvételeig egy budapesti laktanyában szakácsként teljesített katonai szolgálatot. 1944. októberben alakulatától megszökött, Budapest szovjet elfoglalásáig bujkált.

1945. februárban belépett a Magyar Kommunista Pártba. Két hónapos pártiskolát végzett, 1946. májusban a gyöngyösi pártbizottság propagandistája, majd titkára lett. Ebből a funkcióból 1948. novemberben pártutasításra került a honvédséghez. 1949 májusában, a hat hónapos törzstiszti tanfolyam elvégzése után alezredesi rendfokozatban kinevezték a Magyar Honvédség szolnoki 1. önálló ejtőernyős zászlóaljának parancsnokává. 1949 őszétől a 25. lövészezred parancsnoka volt. 1950. márciusban ezredessé léptették elő, májusban öt hónapos magasabb parancsnoki tanfolyamra vezényelték,

ahonnan októberben a kiskunhalasi 12. lövészadosztály élére helyezték. 1952. szeptembertől a moszkvai Vorosilov Katonai Akadémián tanult, hazatérése után, 1954. novemberből vezérőrnagyi rangban kinevezték a kecskeméti 3. lövészhadtest parancsnokává.

1956. október 23-a után az egyetlen magasabb rangú katonai parancsnok volt, aki jelentős erőket vezényelt a felkelők és a civil lakosság ellen. Az általa vezetett 3. lövészhadtest alárendeltségébe tartozó szinte valamennyi alakulat részt vett a tüntetések szétverésében. 1956. október 24-én kivégzéssel fenyegette meg a parancsot megtagadó katonáit. Tűzparancsot adott ki október 26-án a kecskeméti börtönnél tüntető tömeg ellen, másnap pedig a tiszakécskei tüntetőkbe lövetett egy vadászgép géppuskájával, majd utasítására Kiskőrösön, Dunapentelén és Kiskunhalason is fegyverhasználatra került sor. 1956. október 27-én ő adott parancsot a berzencei tüntetés szétoszlására is. Ezen katonai műveletek számos – csak Tiszakécskén 17 – civil halálát és sebesülését okozták. A tüntetők elleni kíméletlen fellépés miatti felháborodás hatására helyzete megingott, az alá tartozó katonai egységeknél forradalmi katonatanácsok alakultak. 1956. október 31-én a szovjet csapatokhoz menekült, távozása után leváltották hadtestparancsnoki beosztásából. A szovjet csapatokkal november 4-én tért vissza a Szovjetunióból.

1956. november 5-én kinevezték a Honvédelmi Minisztérium kiképzési csoportfőnökévé. Belépett a Magyar Dolgozók Pártja utódeként megalakított Magyar Szocialista Munkáspártba, tagja lett az Uszta Gyula által vezetett Katonai Tanácsnak, rábízta a vidéki karhatalom irányítását. A szovjet katonai parancsnokság felé ő lett a kapcsolattartó. Ott folytatta, ahol októberben abbahagyta: felelősség terheli az 1956. december 8-ai salgótarjáni sortűz miatt, személyesen adott parancsot Egerben a nyolc halálos áldozatot követelő 12-ei sortűzre. „Az egyetlen hadosztályparancsnok, aki a pártszerv felhívására végigpásztázta a Duna-Tisza között hatszor, szétvert mindent” – méltatta érdemeit Kádár János. 1957-től a Tiszti Felülvizsgáló Bizottság elnökeként és katonai ülnökként részt vállalt a forradalom mellé állt tisztek elleni perek ítélethozatalában.

1957. augusztus 9-étől a Belügyminisztérium Határőrség országos parancsnokaként szolgált. 1958 februárjában bekerült a Magyar Honvédelmi Sportszövetség Országos Elnökségébe, s a Belügyminisztérium Kollégiumának tagjává is javasolták. Pozíciójának erősödésére utal, hogy 1959. decemberben beválasztották a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága póttagjai közé.

Az 1960-as évekre személye politikai tehertétellel vált a kádári vezetés számára, gazdasági visszaélések miatt állásából előbb felfüggesztették – posztján 1960. augusztus végétől Korom Mihály követte –, majd egészségügyi okokra hivatkozva 1960. október 1-jével nyugdíjazták. Először a Hatvani Cukor- és Konzervgyár igazgatójává tervezték kinevezni, majd az előterjesztést megváltoztatva 1961-ben az Országos Sertéshizlalda nagytétényi telepének vezetését bízták rá. Pénzügyi visszaélések miatt egy év múlva elbocsátották, 1962-től Pécsen benzinkútkezelőként dolgozott tovább.

FORRÁSOK

Az MDP Politikai Bizottsága 1954. október 27-i ülésének jegyzőkönyve. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára M-KS 276. fond 53/200. őrzési egység. http://www.digitalarchiv.hu/faces/frameContentGenerator.jsp?ADT_ID=39505&MT=1 (A letöltés ideje 2015. július 16.)

Kahler Frigyes (szerk.): *Sortűzek, 1956*. Antológia, Lakitelek, 1993.

IRODALOM

Szabó Miklós: Gyurkó Lajos. Adalékok egy ellenforradalmár pályaképehez. *Beszélő*, 1994/8.

Kahler Frigyes–M. Kiss Sándor: „Gyurkó Lajos, aki szétvert mindent...” „És negyedikétől kezdve megint ugyanezt csinálta...” *Kortárs*, 1996/8. 76–93.

Kahler Frigyes: Gyurkó Lajos, az ellenforradalom erős embere. *Rubicon*, 2010/9. 32–33.

Maruzs Roland: *Tábornoki kar, 1945–1956*. HK Hermanos Kiadó, Budapest, 2011. 51–53.

